٤ نچی جلد ٢٠ نچی سان ٤ نچی یل

محرم ٢٠، ١٣٣٣. نویابر ٢٥، ١٩١٤.

مالکِ یِرُ وَ الاکدِ

آیده ایکی مرتبهٔ نشر ایدیلور دینی، ادبی، علمی و سیاسی مجلهٔ اسلامیه‌در.

محرر و صاحب امتیازی: ملا عالمجان البارودی

فهرست:

٦٠٩ تفسیر ــ هدایتك نوعلری. بو آیتده‌گی هدایت. صراط مستقیم. طوائف ثلثه. فرق ضاله. میزان صحیح. مترجم محمد نجیب تونتاری.

٦١٩ حدیث ــ مسلمانلق مؤمنلك علامتلری. اسلام و ایمان. مسلمانلرنك بربریله وباشقه‌لر برله معامله‌لرنده‌گی قاعدهٔ عدالت. کشیلرنی قلم ایله رنجتمك، قول جنایتی جمله‌سندن بولووی. ملا عالمجان الباروی.

قضا و قدر مسئله‌سی ــ قضا و قدرگه اعتقادنك کورکام نتیجه‌لری. قضا و قدرگه اعتقاد روشی. خلق نسان. خلافت ارضیه. افعال عباد. قزان.

٦٣٣ حیات. و صحت ــ حفظ صحتنك اهمیتی.

٦٣٨ بالقان احوالی ــ ترجماندن.

ملت ١٩١٤

اعلان

هر كم ايچون كيره كلى فائده لى كتاب

تذكره

بو كونده مسلمانلرنك اخلاقى، اجتماعى حاللرنده‌گى فسادلرنك چاره‌لرى نادانلق، ويالقاولقنك آفت وضررلرى، صناعت، زراعت تجارت علملرينك لزومى، تربيه تعليم اشلرى؛ شرعى وعقلى وتجربيى دليللر ايله بيان ايدلگان آچق تورى تلنده بر اثردر.

بهاسى برمكتب ۳۰ تين. پوچته ايله كوندرزگه ۳۶ تين.

كوبلكب آلوچيلرغه يوك تنزيل، قزان كتابچيلرنده تابيلور..

باش اسكلادى ايچون آدريس:

Казань, Маарифъ М. Шамсутдиновъ.

بر ضرر ایر شمگان حالده اللهنك رحمتنده سلامت وعافیت، وفائده لر بر له یورتلرینه قایتدیلر. اللهنك رضاسن آلدلرنده طوتدیلر. الله تعالی الوغ فضل ورحمت ایه سیدر. — یعنی بو مؤمنلر اللهنك رضاسن مقصود ایدوب هر بر اشنی اللهغه تابشروب، هر اش اللهنك تقدیری بر له بولاجاغینه کامل اشاندقلرندن اللهغه بشقه دن هیچ بر قورقمادیلر، نیندی هولناك اورنلرده ده ایمانلری قوتلنورگنه بولدی دیمکدر.

آیة کریمه نك سبب نزولی: ابو سفیان ویولداشلری احددن کیدرگه بورولوب رو حادیگان اورنغه یتکاچ، کیتولرینه اوکندیلر، ینه دن کیری قایتوب مؤمنلر بر له صوغشرغه اویلادیلر. عبد قیس یاخود نعیم قبیله سندن بعضلر بو حالنی مؤمنلرگه خبر بیردیلر. شول وقتده رسول الله: کیچه بزم ایله برگه بولغانلر، بو کونده برگه دشمانغه قارشی چقسنلر دیه بیوردی. اصحاب کرام جراحتلی حاللرنده مدینه دن چغب حمراء الاسد دیگان اورنغه ایرشدکلرنده الله تعالی مشرکلرنك کوکللرینه قورقو صالوب، یوللرینه قایتوب کیتدیلر. اصحاب کرامده سلامت مدینه گه قایتدیلر.

«مفتی حضرتلری بو اورنده اوّلگی مسلمانلرنك اشبو عقیده سببلی بولغان شوکت وشهامتلرن تفصیلا بیان ایتکان بولسه ده، تاریخ اسلامدن خبردار بولغانلرغه بو حاللر معلوم بولدقندن، بو اورنده ترجمه قیلونی کیره کسنمدك»

تاریخنك برنچی صحیفه سندن باشلاب تفتیش ایدلسه، توبه نگی طبقه دن چغبده، همت وشهامتی بر له هر بر آغرلقلرغه قارشی ثبات ایدوب، مملکتن کیکایتوده فوق العاده درجه گه ایرشکان مشهور بر فاتحنك احوالنده دقت ایدلسه، بو قدر عالی همتینه سبب، قضا وقدر گه اعتقادی بولغانی بلنور. انسان، حیاتن ساقلاوده بار کوچی

برله طرشوچی، حیاتینه ایك حریص بولغانی حالده اولومگه
قارشی کیلوب تهلکه‌لی خطره‌لی اورنلرغه آتیلوو ینه باعث بولغان
نرسه، قضا وقدر گه اعتقادندن بشقه شی دگلدر. بر کمسنه: تقدیرده
یازلغان اش هیچ بر بولمی قالمی، تقدیرده بولماغان اش بر وقتده‌ده
بولمی، کورنشده‌گی قورقنچلرنك تقدیر گه هیچ تأثیری یوق دیب
اعتقاد قیلسه‌شوگاکو گلی قرار لانسه، بوکشیده‌قورقاقلق جرأتسزلك‌لر
بولماوی البته معلومدر.

تاریخدن معلومدر، که بورنغیلر تاریخنده برنچی فاتح بولوب
تانولغان فارس پادشاهلرندن کیخسرونك بوقدر الوغ فتوحاتلرینه
غلبه‌لرینه سبب بولغان نرسه قضا وقدر گه اعتقادی بولمشدر. بو
اعتقاد سببلی نیندی هولناك — قورقنچلی — اورنلرده‌ده اصلا قورقمای،
عزمنده ضعیفلك کورمای، ثباتن جویمامشدر. ینه فتوحاتلری برله
مشهور بولغان اسکندر کبیر، چنغزخان کبیلرده قضا وقدر گه
اعتقادلی بولمشلر حتی ناپالیون بوناپارت‌ده قضا وقدر عقیده‌سینه
ایك تق یابشوچیلردن بولوب، آز عسکری برله زور قوتلرگه
قارشی مقاومت وغلبه‌لری بو سایه‌ده بولغانلغی تاریخدن معلومدر.
الحاصل بوعقیده صافلغی حالنده، انسان ایچون خیر محض بولوب،
انسانلك لایق بولغان کمالینه ایرشوو ینه مانع بولغان جبنلك، اقدامسزلق،
جرأتسزلك کبی نچار صفتلر، یالغوز قضا وقدر گه خالص اعتقاد
سببلی زائل بولورلر. مگر عوامدن بعضلرنك کوگللرینه بوعقیده
جبر برله قاتشوب خطا اورناشدقدن، تقدیرنی یالغش آگلاوچیلر،
بوسببدن جبانت کسالت — یالقاولق — کبی تورلی رذالتلرگه
تشوچیلر باردر. عصرمزنك درست عالملری بوشریف عقیده‌نی
صوگندن عارض بولغان بوکبی بدعتلردن صافلاب، اشبو صاف
اعتقاد اوزره‌بولغان سلف صالحنك حاللرینی آنلرنك مسلکینی عامه‌گه

آڭلاتما قلری ایڭ تیوشلی وظیفه‌لریدر. بو خصوصده امام غزالی کبیلرنڭ قضا وقدر، توڭل توغریسنده‌غی سوزلرینی بیان قیلورغه تیوشدر. بولر: اسلامنڭ قضا وقدر عقیده‌سینه، هر اشده الله‌غه توڭل قیلورغه تکلیفی، بطالت کسالت — اشلکسزلك یالقاولق — ایچون دگل، بلکه سعی وعمل قیلور ایچوندر. اسلامده فرض بولغان عبادت وکسبلرنی ترك قیلوب عاطل تورورغه عملدن توقتالورغه اسلامنڭ تکلیف قیلماوی البته معلومدر، دیلر.

بو کونده‌گی مسلمانلرنڭ خوار ذلیل بولولرینڭ سببی قضا وقدرگه اعتقادلری بولماغانی‌ده معلومدر. بوحالنی بو عقیده‌گه اسناد قیلمق، نقیض‌نی نقیض‌غه اسناد ایکانلگی ظاهردر. مفتی حضرتلری بو اورنده بو خوارلقلرنڭ سببلرن تفصیل ایتکان بولسه‌ده، بو سببلر هر کمگه معلوم درجه‌ده. بولغانلقدن ترجمه‌سینه حاجت کورنمادی.

قضا وقدرگه اعتقاد روشی: الله تعالی‌نڭ علم وقدرتی، اراده واختیاری؛ اراده‌سی علمینه موافق بولووی دلیل قطعی برله ثابتدر. الله تعالی علم وقدرتی، اراده واختیاری ایله، بتون کائناتنی ایڭ عالی حکمت ایڭ کامل نظام ومصلحت اوزره خلق ایتمشدر. هر نرسه‌نی خالق الله تعالی‌در. هر نرسه الله‌غه راجعدر.

اشبو حکمت اوزره یرادلمش مخلوقلر آراسنده، عقللی فکرلی اوز عقلی برله مصلحت وفائده‌سن آڭلاب اراده واختیاری برله عمل قیلوچی بر مخلوق یراتمشدر، که بوده انسان بولادر. بعضلر قاشنده انسانڭ یر یوزنده الله‌نڭ خلیفه‌سی بولماقینڭ بر معناسی بودر. انسان اوزینڭ فکری برله، الله تعالی‌نڭ یرده تودیع ایتکان حکمت وسرلرینی کشف ایدوب، قانونلرینه موافق عمل قیلوب یرنی عمارت ایده‌در. بو عجیب کامل حکمتلی صنعتلرنی معرفتی سببلی، صانعنڭ — الله تعالی‌نڭ — قدرة عظیمه حکمة بالغه‌سینه معرفت حاصل قیلادر.

انسان بو كائناتده‌گی یاڭادن یاڭا سرلرینی همیشه كشف ایتمكده دوام ایدوب، بو كشفلرنك قایده‌باروب ایرشه‌جگی فقط الله‌تعالی غه معلومدر.

جمهور علما: خلافت انسانلرنك بعضلرینه — پیغمبرلرگه — مخصوص دیمشلر. پیغمبرلرنك خلیفه بولماقی: انسانلرغه دینی اخلاقی تربیه بیروب آنلرنی نجار اخلاقدن پاكلاب، یرنی تیوشنجه عمارت ایدرگه صلاحیتلی حالگه كلتر مكلریدر. انسان، طبیعتینك قصورندن، الله تعالی‌دن برده واسطه‌سز فیض قبول ایدرگه، امرلرینی تلقی قیلورغه — آلورغه — استعدادلی بولمادقندن، بو كبی خلیفه‌گه محتاج بولادر یعنی الله تعالی‌نك یر یوزنده خلیفه تعیین ایدووی، (حاشا) اوزینه حاجت بولدقدن دگل، بلكه انسانلرنك حاجتی ایچوندر، انسانلرغه اوز آرالرندن الله‌تعالی‌نك تعلیماتینی ایرشدرردای خلیفه ومرشد حاجت بولمشدر. بو ایسه پیغمبرلردر. فرشته‌لرنك انسانلرغه پیغمبر بولوب كوندرلماولرینك حكمتی ده بودر. (ولو جعلناه ملكا لجعلناه رجلا) آیه كریمه‌سی: اگر فرشته‌نی پیغمبر قیلساق، آنی ایر قیلور ایدك؛ دیدر. یعنی انسان جنسندن قیلوب واسطه بولورغه صلاحیتلی ایدوب كوندرر ایدك دیمكدر. چونكه عادی انسانلر فرشته‌لردن ده جنسداش بولمادقلرندن فیض آلا آلمیلر.

خلافت حقنده‌غی هر ایكی تورلی سوزگه بناء انسانده باشقه مخلوقلرده بولماغان آیورم بر معنا بولادر. خلافتنك بعضلر قاشنده‌غی معناسنجه انسانلرنك هر فردلری خلیفه دیسه‌ك، فرشته‌لرنك، اوز جنسلرندن بولماغان انسانلرنی دینگه ارشاد قیلورغه حاللری مساعد بولماغانی - صیدرماغانی - كبی كائناتده‌گی اسرارنی خاصیتلرنی انسانلرغه كشف ایدوب، آنلر برله فائده‌لنو یوللرن كورگازرگه‌ده فرشته طبیعتی مساعده ایتمیدر.

بو روشده ـ عقللی فکرلی اراده اختیارلی هدایتکه صلاحیتلی بولغان انسانلی خلق ایتمك ممکن بولما...ه یرادلماغان بولور ایدی. لکن بالمشاهده معلومدر، که بوکبی انسان یرادلمشدر. بوکا انکار ایدوچی حس‌گه انکار قیلوچی بولادر، خطابقه اهل بولمیدر.

اشبو ایکی مسئله ـ الله تعالی‌نك علم وقدرتی، اراده واختیاری بتون کائناتنی شامل بولووی، عقللی فکرلی اراده‌لی اختیارلی مخلوقنك یرادلووی ـ قضا وقدر عقیده‌سنده اصل بولادر. ایمدی بزم قاشمزده قطعا ثابت بولغان ایکی قضیه تورادر. برسی: هر نرسه‌نی خالق الله تعالی، هر نرسه آنك تحت قدرتنده بولماقیدر. ایکنچیسی انسان اوزینك علم وقدرتی اراده، اختیاری برله عمل قیلوویدر. بولاردن برنچیسی «بعضلر قاشند» نظری ـ دلیل برله بلنه‌در. ایکنچیسی بدیهی ـ دلیلسزده هر کم‌گه معلوم ـ در. و قضیه‌لردن نظری بولغان ایکی مسئله حاصل بولادر.

برنچی مسئله: الله تعالی‌نك علم وقدرتی، اراده واختیاری برله انسانلرنك علم قدرت اراده اختیارلری آراسنده‌غی آیورمه. بوایسه اوشبو وجه‌لردن معلوم بولور: الله تعالی‌نك صفتلری قدیم، انسانلرنك صفتلری‌اِ زلری کبی حادث. الله‌تعالی‌نك علم قدرت اراده اختیارلری کامل، هر نرسه‌نی شامل، الله‌نك علم قدرت اراده‌سندن طشی بر نرسه‌ده یوق. انسانلرنك علم قدرت اراده‌سی بیك ناقص، انسانك بیك آز نرسه‌گه‌گنه بله‌در، بیك آز نرسه‌گه‌گنه کوچی یته‌در. ینه الله‌تعالی‌نك اراده‌سی ـ باشقه صفتلریده ـ قدیم‌بولغانلقدن هیچ بر اوزگارمی بوزولمی چونکه الله‌نك اراده‌سی کامل علمندن ناشی بولادر انسانلرنك اراده‌سی ایسه بوزولا اوزگه‌ره. چونکه اول ناقص علمندن ناشیدر. انسان گاها بر اشنی اشلرگه اراده قیلوب یاراماغان اش ایکانن بلسه اراده‌سن بوزادر. بر اشنی اشله‌مسکه

بولوب، صوكره اشلەرگه تيوشلى ايكانن بلگاچ اشلاونى اراده
قيلادر. الحاصل الله تعالى نك صفتلرى برله انسانلرنك صفتلرى
آراسنده يالغوز اسمده اشتراك بولوب، باشقه هيچ بر جهتدن
مشاركت يوقدر. ايمدى بو سوزلردن: انسانغه اوز اشن اوزى
اشلار داى قدرت اراده اثبات قيلو، الله‌غه شريك قيلو بولادر
ديگان زعمنك باطل بولغانى ظاهر بولور.

تويننك چشلمگان يرى، ايك كوب انتقاد اورنى بولغان
ايكنجى مسئله بودر: الله تعالى نك ازلده علم ياخود ارادەسينك، بر
نرسەگه مخصوص بر كيفيتده يرادلور ديب تعلقى، قضا بولادر.
بو نرسەنك شول روشده لايزالده وجودگه چغووى، قدر بولادر.
هر بر بولغان وبولاچق بتون كائنات اشبو قضا وقدرگه داخلدر.

قضا وقدردن بولغان نرسەلر جملەسندن انسانلرنك فعللرى.
«افعال عباد» ايك تويلى مسئله بودر» بو اورندەغى شيطانى وسوسەلر
جملەسندن: الله تعالى مثلا زيدنى كافر بولوب معيشت قيلور،
كافر حالنده اولەر ديب قضا قيلغان بولسه، بونى ايمان برله تكليفده
معنا بولميدر. ايمان كيترووى ممكن بولماغاچ ايمان برله تكليف
يارامدر، گرچه صورتده ايمان، كفر آراسنده اختيارلى كبى
كورنسەده فى الحقيقة كفرگه مجبوردر. بو مشكل سؤالنى بر يهودى
اشبو روشده نظما [٠] سويلامش:

ايا علماء الدين ذمى دينكم * تحير دلوه باوضح حجة
اذا ما قضى ربى بكفرى بز عمكم * ولم يرضه منى فماوجه حيلتى
قضانى يهوديا وقال ارض بالقضاء * فها انا راض بالذى فيه شقوتى

[٠] مذكور يهودى بو سؤالنى سراج الدين البلقينى حضرلرينه عرض
ايتمش يهودينك تماما ابياتى، بلقينى نك نظما جوابى اليواقيتده مذكوردر م.

ترجمه‌سی: ای علماء اسلام! دین‌گز چه کافر بولغان کشی حیرتکه ـ حیرانلقغه ـ تو شدی. آچق دلیل برله آنی حیرانلقدن چغارب یولغه تشورگز: ۲) زعمگز چه الله بنم کفرم برله قضا قیلبده کفریمه راضی بولماسه بو مشکله‌دن خلاص بولورغه بگا نینڈی حیله بار؟ ۳) الله،بنی یهودی بولوردیب قضا قیلدی‌ده قضامه راضی‌بول دیدی. ایمدی بن بو شقاوتیمه راضیمن.

بو سؤالنك جوابی: فلان کمسنه فلان اشنی قیلور دیب الله تعالی‌نك ازلده علم وارادەسی، بو اشنی اختیار برله قیلوغه منافی بولمیدر. مگر اختیارسز قیلور دیب علم وارادەسی تعلق اینکان بولسه غنه اختیارغه منافی بولادر. مثلا موتعش‌نك اختیارسز حرکتی کبی. بنده‌لرنك فعللری حقنده‌غی قضا،اراده واختیارلری بوله‌قیلورلر دیب قضا بولادر. بو صورتده ایمان وطاعت برله تکلیف درست بولوب، تشریع ـ شریعتلر کوندرمك ـ عبث فائده‌سز بولمیدر، اگر الله تعالی‌نك علم وارادەسی تعلق اینودن گنه، فعللرنك مطلقا مجبوری بولماقلری لازم بولسه الله تعالی‌نك فعللریده اختیاری بولماو لازم کیله‌در. چونکه افعال آلهیه‌گه‌ده علم وارادهٔ ازلی متعلقدر. هر علم آلهی متعلق بولغان نرسه واقع بولمی قالمیدر. حالبوکه الله‌نك فاعل مختار بولووی دلیل قطعی برله ثابت. بناء علیه قضا برله جبر آراسنده تلازم یوقدر. [۰]

ایمدی بو سوزلردن جبریه و آنلر مشربنده بولغانلرنك اختیار معناسندن غافل بولدقلری بلنور. آنلر حس، وجدان‌گه انکار ایدوچیلر،دلیل وبرهان‌غه قارشی مغالطه قیلوچیلر،شریعتلرنك

(۰) استاذ مرحانی حضرتلرینك الحکمة البالغه‌سنده‌بو مسئله‌ده گوزل تحقیقلری باردر.

معطل قالوون جائز كورو چيلر در. آنلر بو يالغش نظريه‌لرى بر له الله تعالى‌نى تعظيم قيلامز ديب زعم ايتديلر، الله تعالى نك امر و نهى‌لرنده‌گى سر لرينى آڭلاماديلر. اوزلرن معذور كورووب قضا و قدر گه طعن ايتديلر ـ تقديرنى عيله‌مكچى بولديلر ـ نادانلرنى آزدروب گناهغه چومولرينه باعث بولديلر. گناهدن ايك اثرلى طبوچى الوغ زاجر بولغان علم آلهى‌نى، گناه قيلورغه گويا وسيله ايتديلر. بو ايسه طبيعتك ـ فطرتن ـ جبر عقيده‌سى بوزغان، بصيرتن ـ كوكل كوزن ـ نادانلق ظلمتى قابلاغان كشينك اشيدر. بنده‌نك اخلاقن توزه‌تكان، عقل وحسينه ادب بيرگان سبلرنك ايك الوغيسى: الله تعالى هر بر ياشرن و آشكارا نرسه‌لرنى بلگوچى، هر بر اشلرنى كوروب تورغوچى ديب اعتقاد قيلودر. احسان‌ده بودر. رسول الله احسانى: الله كوروب تورغان روشده قللق قيلووكدر. گرچه سين الله‌نى كورمه‌سكده الله سنى هميشه كوروب تورادر هر بر حالكه مطلع‌در؛ ديه بيان ايتمش.

يولدن يازغان، بوزوق تأويللرگه ايارگان‌لر، بو آيتده قصه ايدلگان اونكانده‌گى ياوز امتلرنك حاللرن تمثيل قيله‌لر ـ كوز آلدينه كتره‌لر (سيقول الذين اشركوا لو شاء الله ما اشركنا ولا آباؤنا ولا حرمنا من شيء كذلك كذب الذين من قبلهم حتى ذاقوا بأسنا قل هل عندكم من علم فتخرجوه لنا ان تتبعون الا الظن وان انتم الا تخرصون) مضمونى: مشركلر آشغوب ايتورلر: اگر الله، بزنك وبابالرمزنك مشرك بولولرمزنى تله مه‌گان بولسه، مشرك بولماس ايدك، هيچ بر نرسه‌دن محروم قالماس ايدك (ديورلر) آنلردن الگارگى كافرلرده عذابمزنى تاتوغانغاچه شول توسلى يالغانلاديلر ـ الله‌غه افترا قيلديلر. آنلرغه (الله‌نك ارادە ومشيتن بلدكزمى) تا اينكه بو علمكزنى حجت ايدوب بزگه قارشى

چغار ایدگز) دیب ایتکل - الله‌نگ مشیتن بلمدکلرندن بو سوزلری یالغان الله‌تعالی‌غه افترا بولادر - سزلر یالغوز ظن غه ایاروچیلر، یالغانچیلر غنه‌سز.

ایمدی دقت ایدرگه کرك الله تعالی بونلرغه نادانلر دیدی، اوزلرینگ کفرلرینه تقدیرنی حجت کیترولرن بلا وعذاب‌گه ایرشولرینه سبب قیلدی.

واذا قیل لهم انفقوا مما رزقکم‌الله قال الذین کفروا للذین آمنوا انطعم من لو یشاء الله اطعمه ان انتم الا فی ضلال مبین) مضمونی : اگر آنلرغه الله‌نگ بیرگان ماللرندن (محتاجلرغه) انفاق قیلگز دیب ایتلسه کافرلری مؤمنلرینه: مالمزنی انفاق قیلورمزمی شول کمسنه‌گه که الله تله‌گان بولسه آگا انفاق قیلغان بولور ایدی؛ دیب ایتورلر. سز آچق ضلالتده‌سز - شبهه‌سز یولدن یازغانسز -. بو قدر سوزلر، کوگلینگ نوری سونمگان کشیگه یتارلکدر.

حیات. صحت

بخاری، ترمذی، ابن ماجه‌لرنگ روایت ایتدکلری بر حدیث شریفده صحتنگ الگ غنیمت بر نعمت ایکانینی بلدروب: ایکی تورلی نعمتده کوب کشیلر آلدانالر - قدر وقیمتن بلمیلر - بونلرنگ برنچیسی صحت ایکنچسیده طنچلق مضمونده بولغان «نعمتان مغبون فیهما کثیر من الناس الصحة والفراغ» قول شریفی، بزلرنی حفظ‌صحت قاعده‌لرن رعایه قیلورغه، بو ایکی الوغ نعمتنگ قدرن بلورگه تنبیه وارشاد بولادر.

حيات، صحت بر له قائم بو لادر. خسته لك و خفالر بر له او تكان كونلر حياتدن سانالميدر. صحت ور احتلك نك قيمتيده بو كونلرده بلنه در. دنيا نعمتلرينك الك اهميتليسى صحتدر. صحت بو لماغانده بشقه نعمتلر كوزگه كور نميدر

حفظ صحت قاعده لرينه رعايه قيلمامى، صحتنى ساقلامامقده اعتبارسز بولماق، اختيار بر له حياتكه سؤ قصد بو لادر. حيات، بهاسى بو لماغان بر الوغ امانتدر كه بونى اجل مقدر ايرشكانكده چه ساقلارغه طرشمق، صحتنى ضعيفلاندرردای بو زاردای نرسه لردن ساقلانورغه اجتهاد قيلمق ديانت هم انسانيت جهتدن الك لازم بو لغان اشدر.

صحت اشنده نيچككنه بو لسه ده اعتبارسز بو لماق، صحتكه ضرر بو لغان نرسه لردن ساقلانممق، غافللك، حياتنك قدر وقيمتن نيوشنچه آكلاماو بو لادر. غفلت سببلى دنياده چيكلگان محنت واضطرابلر، كفران نعمتنك دنياده غى جزاسى بو لووى اوستينه، آخرتده بونك ايچون البته عذاب بو لاچقدر. چونكه حيات نيچك استه سك شولای يشه ب، هر بر استه گانى حياتكه ضررلى بو لسه ده ئيلوب، كو نلك برنده دنيادن كوچوب كيتمك ايچون بيرلمشدر. بلكه انسانلقغه لازم بو لغان وظيفه لرنى ادا ئيلوب، انسانغه لايق بو لغان سعادتكه ايرشركه حاضرلنورايچون احسان ايدلمشدر. اگر بولای بولماسه انسانلك بشقه حيوانلردن آيورمه سى قالماز، بنى آدمنى تكريمده گى حكمت ظاهر بو لماز ايدى. حالبوكه بو دنياده غى بتون نرسه لر انسانلرنك فائده لرى ايچون يرادلوب، چيكسز بو لغان بو نعمتلرگه قارشى كفرانيت، ـ وظائف شكرانى ادا قيلمای غافل ومساهله لى بو لماق ـ انسانلق شأنينه برده مناسب بو لماغان اش بو لادر. شونيده دقت قيلورغه

تیو شلیدر که انسانلق وظیفه‌لرینی تیوشنچه ادا قیلماق، بو دنیاده‌غی حیاتده سلامتلك و راحتلك‌نی، آخرتده درجات عالیه‌گه ایرشونی تأمین ایچوندر. حیات بو وظیفه‌لرنی اداده برنچی وسیله بولدوقدن، هر نرسه‌دن الك حیاتنی ساقلارغه طرشمق اهم المهماتدن بولور. بناءً علیه حیات ایچون لازم بولغان اسباب و واسطه‌لرگه حاضرگی مدنیتگه موافق تکلفلی معیشت کیچروچیلر، مدنیتدن اوزاقده ساده‌چه یشه‌گانلرگه قاراغانده کوب درجه‌یراق وآرتوق تهلکه‌لی خطره‌لیلردر. گرچه بو مدنیتنك فائده‌لی جهتلری بارایسه‌ده ضرر لی جهتلری کوبره‌کدر.

هر وقت خاطرده طوتارغه تیوشدرکه بر ملتنك عرف وعادتلری ایکنچی ملتنك عادتلرینه تماما موافق بولماز. بشقه بر ملتنك بتون عادتلرینی قبول ایتو ملیتدن آییرلو بولور. مگر شریعت‌گه موافق، عادت ملیه‌گه ملایم بولغان خصوصاتی بشقه ملتلردن اقتباس قیلوده البته ضرر یوقدر. شریعتکه تطبیق ایدلمگان خصوصاتی کرك ملی کرك اجنبی بولسون اصلا قبول ایتمزگه لازمدر. هیچ بر فائده‌سی بولماغان نرسه‌لرنی بشقه‌لرغه محض تقلید یوزندن اخذ ایتمکده عاقل اشی بولمیدر. من القدیم عرف وعادت بولوب کیلگان اشلرنی شرعا یاطبعا ضررلری بلنمگانده، یاخود آنلردن فائده‌لیره‌ق اشلر کورنمگانده تاشلاماز غه تیوشدر. بو کبی عادتلرنی تیکشرمك ملتنك بصیرتلی علماسینك وظیفه‌سیدر. زمانمزده شایع بولغان یاکا عادتلرنی قبول قیلو قیلماوده بصیرتلی - احوالدن خبردار - علما واهل تجربه‌نك تفتیش ومحاکمه‌سی لازمدر. هر کورگان ایشتکانی بر ده فکر ایتماینچه قبول و تقلید قیلمق یلکنچکلك چوارلق بولور. بونك صوکی ایسه خسارت وهلاکتدر. بشقه بر قوم ایچون موافق وفائده‌لی بولغان بر حالنی، مزاجینه احوال روحیه‌سینه ملایم بولماغان

بر قومگه تطبیق‌غه کرشمك ضرر لی نتیجه بیرر. بو سوزلرنك مقصدمزغه تعلقلی جهتیده: حیاتمزنك الك مهم رکنی بولغان صحت وعافیتمزگه آزغنه منافی بولغان نرسه‌نیده - نیندی اسمده نیندی سبب برله بولسه‌ده - قبول قیلماو، بلکه غایت احتراز قیلورغه تنبیه‌در.

احوال وحادثاتده دقت ایدوچی عاقل متفکرلر صحت وعافیتگه بالاخره حیاتکه تعلق ایتکان خصوصات ومسئله‌لرده اصلا غافل ومساهله‌لی بولمازلر. فائده‌سی بالتجربه بلنمگان هر کورگان ایشتکانی علی العمیا اختیار قیلورغه قالقمازلر، مسلکلرنچه هر بر اشده جدیتدن آیورلمازلر.

حاضرگی مدنیتنك کورکاملك وفائده‌لرن تأمین قیلغان اسبابلری اورنینه هیچ بر فائده وثمره‌سی بولمغان جهتلرینه مدنیتنك قوری ظاهری شکلینه تقلید ایدوب، بر نیقدر تکلفلرینه ایارمك، هیچ بر فائده‌سزغه زحمتلنمکدن بشقه نتیجه‌سی یوقدر. انصاف برله نظر قیلغانده کورنوب بلنورکه بزم بوگونکاچه مدنیتدن آلدیغمز حصه‌لرنك کوبره‌کی فائده‌سز بلکه ضررلی جهتلریدر.

اعتراف قیلورغه تیوشلی بو حصه‌لر آراسنده صحت وعافیتگه ضررلی، حضور وراحتلکنی بوزغانلری‌ده کوبدر. هیچ بر احتیاج وضرورت بولمی تورووبده بو کبی صحت وراحتلکگه ضرر لی بولغان، عادتلرگه ایارمك مدنیلك بولماز.

حیات، حیاتنك دوامنده صحت الك برنچی مقصود، الك آرتوق اهتمام قیلورغه لایق، عزیز نرسه‌در. حفظ صحت قاعده‌لرینه، سببلرینه رعایه قیلمای، حیاتنی ساقلارغه لازم درجه‌ده دقت ایتمای، نفسانی آرزولرغه ایارب، مدنیتنك طشقی زینتلرینه آلدانمق، ضررلی عادتلرن آلماق، حیاتنی خراب ایدرگه کرشو بولدقندن هم شریعت هم حکمت جهتندن غایت مذموم ومنفور اشدر.

بز اوزمزنك شریعت تعیین ایتکان مدنیت عالیه‌مز بارلغینی خاطردن چغارمی، حیاتی اشلرمزدن بو مدنیتکه تطبیق قیلوده صرف مساعی قیلورغه لازمدر. اشبو عالی میراث بولغان مدنیتمزنك فضیلت وعلویتینی تمامیله اظهار واثبات ایتو، معنوی ومادی کمالتلی بولماق، بوکا اجتهاد ایتمك برله‌گنه بولور.

بشقه ملتلر هر کون میدانغه قویدقلری ترقیات وکشفیاتلری برله مادی ومعنوی تورلی خسته‌لکلرنی بتررگه تمام عزم وثبات برله طرشدقلری حالده بزم یالغوز شکل وقیافت، فائده‌سز رسوم وتکلفلر برله وقت اوتکارووومز، فیض وترقی کلترمز. هرشیدن الك صحت وعافیتنی حفظده دقت وجدیتدن آیورلماو، حفظصحت قاعده‌لرینه تیوشنچه اهمیت بیرو، انسانیت ومدنیت‌نی تقدیر قیلو بولادر.

قواعد اسلامیه چه‌ده حفظ صحت، دین‌نك واجبلرندندر، احکام شریعت انسانلرنك سعادتلرینه کفیل بولدقندن شریعت، وظائف حیاتیه ومدنیه‌نك اساسی بولور. بو اساسدن آیورلمازغه، آداب وارکانن هیچ بر اهمال ایتمزگه لازمدر. فوز فلاح یالغوز بو صورتده بولور.

سعی واجتهاد ایتمك انسانلق وظیفه‌لرینك الڭ مهم رکنلرندن بولدیغی بوسوزلردن ده معلوم بولور. سعی واجتهاد حیات برله بولوو ینی حیاتنك یالغوز صحت وراحتلك برله دوام ایتدیکنی فکر ایدلسه، حفظ صحت الڭ مهم وظیفه بولدیغی بلنور.

بو دنیاده انسانلقغه لایق کمالتکه ایرشرگه نیقدر غیرت ایدلسه‌ده نادانلق برله کمالت بروقتده جیولا آلمیدر، فکرسز بلمسز حالده‌گی سعی واقدامار مقصودغه ایلتوب یتکرمیدر. انسان‌نك طبیعتنده‌گی یوقاری کوتارلمك داعیه‌سی، هر نرسه‌نی بلورگه استحقاق دعواسی، هریرده

اثرلرن كورستوب تورادر. بلگانلرنك بلمگانلر گه اوستون بولاچاغی
البته تسليم ايدلمش قضيهٔ واقعيه در. مگر بلمگانلرنگده بو داعيه وهوسكه
تشولری اوزلرينك بلمسزلكلرن اورتور ايچون بو وضعيتنی
آلولرندن بولسه كرك. لكن چن انسان بولورغه هوس ايتوچيلر
بلمگانلرن اوگرهنودن بر وقت تارتو نمازلر، نادانلقلرن ياشرمزلر.

٠٠٠٠٠٠٠٠٠٠٠

بالقان احوالی

[٢٢٧ نجی نومره ترجمان ده

صيربيا.

پيتروغراددن يلدره‌لر: صيرب عسكرينك جيگلوب، الوغ بر
آفستريا قوتينك تعقيبی آستنده قايتا باشلارغه مجبور بولديغی خبری
روس ديپلوماتلری مجلسلرنده بيك آغر بر تأثير حاصل ايتدی.
بو خصوصده خارجيه نظارتينه مراجعت ايتكان «ر. ا» غزيته‌سينك
مخبرينه اوشبو معلومات بيريلگان:

«بز بوتون قوتيمز ايله صيربيانك تاراتلماوينه طرشامز. بو
مقصد ايله حاضرده بلغاريه، يونانستان هم رومانيه حكومتلری ايله
معين وقطعی مذاكره‌لر ايتله‌در. معلوم بولديغی اوزره بلغاريه‌نك
صيربيا ايله برگه حركت ايتووی توغروسنده كرك روس، كرك
اتفاقدا اشلاريمزنك ديپلوماتلرينك بوتون طرشلقلاری هيچ بر ثمره
بيرمه‌گان. ايندی ايسه بالقانده واقع بولغان تهديد آور حادثه‌لر
آستنده بز اشنی هنوزده غايب سانامايمز واوزله شونی ممكن كوره‌مز.
طبيعی باشده، صيربيا ايله بلغاريه‌غه، بر برينه اشانولارين تلقين
ايتورگه كرك. اگر صيربيا، بلغاريه‌غه ماكيدونيانك اشغالن مساعده
ايتسه بلغاريه صيربليلار برله برگه حركت ايته‌رگه راضی بولور.
صيربيا ايسه، بلغارلارنك ماكيدونيانی اشغال ايتكاندن صوگره صيربلرغه

یاردم ایتماولرندن قورقالار. یاکا سفیرمز (تروبیتسقی)نك بالقانده بویوك نفوذی بولغانلقدن، بیلغرادگه کیلوی ایله بلکه بو خصوصده یعنی بلغاریه‌نك صیربیا ایله حرکت ایتوویته فرانسوز واینگلیز سفیرلری ایله برلکده موفق بولا آلور. موندن باشقه حاضرده یونانستان ایله‌ده سیاسی مذاکره‌لر ایتوله‌در: یونانستان اولده توتقان وضعیتن صوڭندن باشقا رتدی بو ایسه مذاکره‌لرنك کیدیشینه بر آز مشکللك بیره‌در.

شویله‌که یونانلیلار، ئه‌یپرنی اشغال ایتکاندن صوڭ حاضر تعویضات بولاراق آرناودلقدان بر قسمینگده یونان عسکری طرفندن اشغال ایدلووی کبك طلبلرده بولونادر فقط بز امینمزگه یونانستاننك بلغاریه ایله یاقنلاشوب صیربیا ایله برگه آفستریه‌گه قارشی حرکت ایتووی خصوصنده دوام ایتمه‌کده بولغان مذاکرلر گوزه‌ل بر نتیجه بیره‌چکدر. رومانیه ایله‌ده بیك جانلی مذاکره‌لر ایدیله‌در. سابق استانبول سفیرمز گیرس جنابلری استانبولدن قایتقان وقتده بکرشده رومانیه‌نك خارجی سیاستن یورتوچی ذاتلر ایله اوزون، اوزون کیڭاش ایتشدی. «گیرس» جنابلری پیتروغرادغه کیلووی برله رومانیاده بولغان کیڭاشلرنك نتیجه‌سن عرض ایتکان ایدی «گیرس» جنابلرینك معروضاتینه قارالسه رومانیا حکومتی ایله اوزله‌شو ممکن بولووینك وقتی ئه‌لده اوزماغان. بناء علیه بزنك خارجیه نظارتیمز بو مسئله‌گه دائر رومانیاغه بعض تکلیفلرده بولونوب آلمان — آفستریا اتفاقینك، صیربیاگه قارشی بیوك بر قوت سوق ایتوگه قرار بیروی، رومانیه‌نك حاضرگه قدر توتماقده بولدیغی وضعیتکه بولغان نظرینك باشقار تلووی‌نك لزومنده رومانیا حکومتینه آڭلاتقان. رومانیاحکومتی الك بی طرفلغین محافظه قیلوب ترانسیوانیانی آلابیله‌چك ایدی. فقط ایندی صیربیا تارمار ایدیله‌چه‌گی نك علامتلری

كورينووى بر له ترنسيوانيا مسئله‌سى رومانيانك اويلاديغى كبى حل بولونماو احتمالى بار.

ايشته أوشبونك ايچون رومانيا اوشبو مسئله‌نى دقت بر له اويلارغه تيوشليدر.

رومانيا ايچون موندن صوكده بى طرفلغين محافظه ايتمك يخيشراقمى، ياكه صيريباغه ياردم ايتوب آوستريا غه قارشى حركت ايتوب ترانسيوانيائى اشغال ايتو فائده‌ليمى؟

بو سؤاللرگه رومانيا حكومتندن جواب آلنماغان ئه‌لى.

سياسى مذاكره‌لرگه ايتاليا حكومتيده اشتراك ايده‌در. ايتاليانك وضعيتى آنده افكار عموميه ايله تعيين ايديلووينه قارالسه، ايتاليا اهاليسينك معين بر صورتده صوغش وصوغشنك آوستريا غه قارشى آچيلووين تلاگانلكلرى آكلاشيلادر. فقط عين زمانده آلمان وآوستريا ديپلوماتلاريده يوقلامای ايتاليانى اوز طرفلارينه آودارورغه بتون قوت واقتدارلرى ايله طريشالار. آلمانلارنك ايتاليا برله بولغان مذاكره‌لرينك نه درجه جدى ودواملى بولديغين «فون - بولوف»نك ايتالياغه كيتووى اثبات ايته آلادر.

بز ايتاليا حكومتى كشيلرينك حالت روحيه‌سينى نظر اعتبارغه آلوب، ايتاليانك ائتلاف مثلثكه قارشى كيتمايه‌چه‌گينه قطعاً امين بولامز. ايتاليا صوغشاچاق بولسه تورکيه ايله صوغشو احتمالى باردر. زيرا تورکيه‌نك طرابلس غربده كوزه‌تكان سياستى ايتاليا عليهنده‌در. نچك بولساده بالقانده احوال عموميه غير معين قالماقله برگه صوك درجه‌ده كه‌ركين در. بو كونلرده بو مسئله‌لرنك همه‌سينك ده حلى كوتوله‌در. زيرا صيريانك حالى كوندن كون ناچارلانماقده‌در.

ЦЕНТРАЛЬНАЯ
Нау
БИБЛИОТЕК
Инв. №

بالکیزو بالاکه

٢٠نچی سان ١٣٣٣ سنه محرم ٢٠ یگشنبه ١٩١٤ سنه ٢٥ نویابر

استاذ مرحوم مفتی محمد عبده حضرتلرینك سورهٔ فاتحه تفسیرندن انتخابا ترجمه

باشی ١٨نچی سانده

اهدنا الصراط المستقیم

بزنی توغری یولغه کوندرگل

هدایت لغتده: مقصودغه ایرشتررای واسطه‌غه دلالت قیلودر. «مثلا آداشقان کشی‌گه یول کورستو کبی»

هدایتنك نوعلری مرتبه‌لری: الله تعالی انسانغه وجدان والهام، حواس، عقل، دین کبی دورت تورلی هدایت اعطا قیلمشدر.

١) وجدان والهام. هدایتنك بو مرتبه‌سی، انسانغه دنیاغه کیلووی بر له حاصل بولادر. بالاَدنیاغه کیلگاچده غذاغه ـ طعام‌غه ـ محتاجلغینی وجدانی بر له سیزب، فطرتنچه طعام تلاب یغلی باشلیدر. آغزینه ایمزك قویغاچ، صووروب غذالنونی الهامی بر له ادراك قیلادور ـ بله‌در ـ.

٢) حاسه‌لر.[٠] بو هدایت‌ر نچی هدایتنك تمامیدر. انسان بو هدایتلرده بشقه حیوانلر بر له برابر بولوب، بلکه حیوانلرده بو حاسه‌لر دنیاغه کیلوری بر له کاملا حاصل بولادر. انسانده ایسه توغان حالندوك بو حاسه‌لر کامل بولمی، طفل ـ نارسیده ـ وقتنده تاوشلرنی ایشتو، نرسه‌لرنی کورو ادراکی بولمیدر. بو حالنده حاسه‌لرینك ناقصلغی سببلی مسافه‌لرنك چیکلرن ادراك ایتمدکندن، یراقنی یاقن ظن

[٠] کورو، ایشتو، ایسناو، طاتو، طوتو،

قيلوب نيقدر يراق نرسه‌گه حتى كوكده‌گى آى بولسه‌ده طوتماقچى بولوب قوللرن صوزادر. بو حاسه‌لر كمالگه ايرشكاچده همان خطادن سلامت بولميلر.

٣) عقل. انسان مدنى الطبع بولغانلقدن، مدنى اجتماعى حيات ايچون يرادلغان. انسانڭ اجتماعى معيشى، حياتى ايچون، قورت قرمسقه‌لرنڭ حيات اجتماعيه‌لرينه كافى بولغان وجدان وحواس قوه‌لرى‌گنه كافى بولمى، بلكه انسان معيشتى ايچون عقل، لازم بولادر. وجدان وحاسه‌لرنڭ خطا صوابلرى‌ده عقل ايله بلنه‌در. مثلا صفراوى‌نڭ توچى‌نى آچى ديب بلووينڭ، كوزنڭ يراقده‌غى زور نرسه‌نى كچكنه، صوده‌غى توغرى نرسه‌نى ككرى كورووينڭ خطالرى عقل ايله بلنه‌در.

٤) دين هدايتى. وجدان وحاسه‌لرنڭ خطالرى بولغانى كبى، عقلنڭ‌ده خطالرى بولادر. عقلنڭ خطا وصوابى، دين هدايتى برله بلنه‌در. انسان حواس، عقل كبى قوه‌لرنى تيوشنچه استعمال قيلماى، بلكه اورنسز استعمال قيلو سببلى خطا وضلالتكه توشه‌در. حاسه‌لرن اورنسز استعمال، عقلن نفس هوالرينه اسير قيلغان كشى سعادتكه ايرشمى. نفس آرزولرينڭ چيكى بولمادقندن، بو آرزولر آرتندن كيتوچى بتون عمرينى شول يولده تلف قيلادر. تورلى شهوات نفسانيه‌گه اسير بولغانلر، بر برسينه غدر، خيانت قيلالر، بر برسى ايله تالاشالر، حتى بو يولده برسن برسى تلف ايته‌لر. بو وقتده، وجدان، حواس، عقل قوه‌لرى بو فسادلرنى دفع ايته آلميدر. بو فسادلرنى دفع ايدرلك بردن بر چاره دين هدايتى بولادر. انسانڭ دنيا آخرت سعادتى ديندن بشقه ممكن بولمادقندن، دين هدايتينه بيگرك احتياج بولادر. جمله انسانلرغه دين هدايتى‌ده احسان قيلنمشدر.

قرآن کریمنك کوب آیتلرنده، بو هدایتلرنك هر بر نوعسینه جمله‌سینك من طرف‌الله انسانلرغه‌هبه‌ایدلدلکلرینه اشاره‌لر کوبدر. بو جمله‌دن (وهدیناه النجدین) آیتی. خیر شر یوللرینك هر برن انسانغه کورستدك، دیمکدر. وجدان، حواس، عقل ودین‌هدایتلرینك جمله‌سینه بو آیتده اشاره باردر. (واما ثمود فهدیناهم فاستحبوا العمی علی الهدی) بو آیتنك مفادی: ثمود قومینه خیر شر یوللرینی کورستدك‌ده آنلر شر یولینی اختیار قیلدیلر، دیمك بولور. مفتی حضرتلری بو معناده بولغان بشقه آیتلرنی‌ده ذکر قیلغاچ ایته‌در:

(اهدنا الصراط المستقیم) آیتنده‌گی هدایت، ذکر ایدلگان هدایتلرگه بشقه‌در. چونکه یوقاریده سویله‌نگان هدایتلر هر بر انسانلرغه برده سؤالسز هبه ایدلوب، بو آیتده‌گی هدایت ایسه هر انسانغه نصیب بولمامشدر. مونده ذکر ایدلگان هدایت (اولئك الذین هدی‌الله فبهدیهم اقتده) [١] آیتنده‌گی هدایتدر. بو ایسه توغری یولغه دلالت‌کنه بولمای، بلکه بالفعل کوندرو بولادر. یوقارغی آیتلرده‌گی‌هدایت، دلالت-دیملاو- معناسنده‌در. بو معناده‌غی هدایت: گویا انسانني نجات وهلاك یوللرینك باشنده توقتاتوب، بو یوللرنك قایده آلوب باروب چققانلرن بیان ایتودر. صوکغی آیتده‌گی هدایت: خیر ونجات یولینه دلالت قیلو اوستینه، بو یولغه موفق ایتو، یولغه کررگه یاردم قیلو بولادر. بو هدایت یوقاریده‌غی هدایت کبی هر انسانغه احسان ایدلممشدر [٢]

---

[١] ترجمه‌سی: آنلر - یوقارغی آیتلرده مذکور بولغان پیغمبرلر — الله تعالی‌نك توغری یولغه کوندرگان بنده‌لریدر. بس‌شولار یولینه ایارگل؛ دیمك

[٢] هدایتنك اشبو ایکی تورلی معناسی، کتب لغتده مشهوردر. [وانك لتهدی الی صراط مستقیم] [انك لا تهدی من احببت ولکن الله یهدی من یشاء] کبی آیتلر آراسنده‌غی ظاهری تناقضلر اشبو معنالر ایله دفع قیلنه‌در. یعنی رسول الله‌غه نسبت ایدلگان هدایت- حق‌غه دلالت معناسنده بولوب، آندن نفی ایدلگان، و الله تعالی‌غه اضافه قیلنغان هدایت، حقلقغه ایرشرگه اعانت وتوفیق معناسنده بولادر.

بو معناده غی هدایتکه ایرشرگه ده، انساندہ قدرت وطاقت بولدقندن بو هدایتنی طلب برله – توغری یولغه بالفعل کونیلرگه اجتهاد قیلورغه هر بر انسان مکلف بولمشدر.

لکن انسان، روحانی نفسانی تورلی عارضه لر سببلی حاسه لرن استعمالده خطا وضلالتلرگه دوچار بولغانی کبی، دینینی درست آگلاب دین بیورغانچه عمل قیلولرده تورلی خطا وضلالتلرگه معروض بولادر. ولهذا اشبو هدایتده الله تعالی نك خاص عنایتینه توفیق ومعونتینه – یارد مینه – یگرك محتاجدر. بس [اهدنا الصراط المستقیم] معناسی: توفیق ویاردمك برله بزنی توغری یولغه کوندرگل خطا وضلالتلردن ساقلاغل؛ دیمك بولور. الله تعالی نك تعلیم ایتدیکی اشبو برنچی دعاء بنده لرنك دائما محتاج بولغان الك مهم دعالری ایکانلگی بیك ظاهردر. صراط مستقیم – توغری یول – بو اورنده مستقیم، معوجنك مقابلی توگل، بلکه منحرفنك مقابلیدر. چونکه طریق معوج – کگری بوکری ایله نگچ یول – اوزاق زمان اوتکاچ بولسه ده نیچکده مقصودغه ایلتب یتکرووی ممکندر. طریق منحرف – یولدن بریاقغه کیتکان أز – هیچ بر وقتده مقصودغه یتکرمیدر، بلکه بارغان صاین مقصوددن یراقلاشدرهدر ولهذا صراط مستقیم – مقصوددن چیتکه سابدرماغان توغری یول دیمك بولور.

صراط مستقیم تفسیرنده: دین، حق، عدل، حدود کبی تورلیچه معنالر بیان ایتسه لرده، صراط مستقیمنی: دنیا آخرت سعادتلرینه ایرشترگان معتقدات، عبادات، آداب، احکام وتعالیم نك جمله سی ایله تفسیر قیلمق صواب بولور.

سعادتکه ایرشترگان واسطه لرنی صراط دیب تعبیر قیلونك حکمتی ظاهر: مثلا اعتقاددہ حقلق – الله تعالی، پیغمبرلر، یوم آخرت، وباشقه مؤمن به لر حقنده عی درست عقیده لر، احوال کائنات حقنده درست

علملر گویا صراط معنویدر چونکه صراط، مقصودغه ایرشوده سلوك ایدلگان یول بولا. ایمدی عقیده‌لرنی واقعه مطابق درست وآچق کورستکان حقلق، تورلی واق یوللر آراسنده آچق الوغ یول کبی‌در. بس عقل ونفس ایچون حق وحقیقت، حس ایچون بولغان یول حکمنده بولور. عقل ونفسنك چقلقده‌سیری سیر معنوی‌بولوب حسلیه‌گی یولده یورو، سیر حسی بولادر. شونك کبی‌حدودشرع واحکامده نظر ایدلسه‌ده بوتعبیرنك سری ظاهر بولور: عملرنك حکملری واجب مستحب مباح مکروه حرام لرغه بولینه‌در. بوایسه خیری شردن آیوروب بلورگه اجتهادقیلورغه بزنی ارشادبولادر بوحکملرنی دیننك بیان قیلووی، آچق زور یول کبیدرکه بویولده یورمك: بوحکملرنی دین بیان قیلغانچه درست آکلاب موجبنچه عمل قیلماق بولادر.

مع هذا نفس آرزولرینه ایارب، دین حکملری برله تلاعب تورلی حیله‌لر قیلولر آز دگلدر. بوکبی حیله‌لر کوبسنچه دین عالملرندن صادر بولادر. مثلابرعالم بوروشده حیله‌قیلوب رواقده‌غی وقف کتابنی اوغرلامش: واقفنك مقصودی کتابدن فائده‌لنو. بو مقصود کتاب رواقده تورغانده حاصل بولمی. مین آلوب فائده‌لنسام واقفنك مقصودی بولادرده بو اشم درستلنه‌در، دیب بوحیله‌نی قیلغان. بونك کبی، حراملرنی تورلیچه حیله‌لر برله استحلال قیلولر کوب واقع بولادر.

ولهذا بنده دین یولنده توغری سیر قیلوب، استقامتن ساقلاب سعادتکه باروب ایرشوده، الله‌تعالی‌نك خاص عنایتینه محتاجدر. شونك ایچون بنده‌گه شریعت حکملرن معرفتده طاقتنچه‌بتون فکر واجتهادن صرف ایتوب شریعت بیورغانچه عمل قیلورغه بار قوتی برله طرشو اوستینه همیشه الله‌تعالی‌نك درگاهینه یالوارغه

تورلی آفتلردن - خصوصا آفات نفسدن - ساقلانوده دائما
الله‌نك یاردمینه صیینورغه، و آندن غنه مدد صورارغه تیوشلگینی
الله‌تعالی کمال رحمت ور أفتندن بزلرگه تنبیه وارشاد قیلدی.
الله‌تعالی کمال رحمت ور أفتندن بزلرگه تنبیه وارشاد قیلدی.
الك الوغ مقصود، دنیا آخرتده‌گی بتون خیرات وسعادتلرنی جامع
بولغان: «هدایتده استقامت» الله‌تعالی‌نك معونتندن بشقه ممکن بولما-
دیغی معلومدر. ولهذا «وایاك نستعین» آیتنده فقط الله‌تعالی دن گنه
یاردم استه‌مك تیوشلگی بلدرلدیگی کبی، بو آیتده استعانه‌نك کیفیتلری
بیان ایدلمشدر.

صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین
(غضب الهی گه دوچار بولماغان، یولدن یازماغان، هدایت انعام
ایدلگان کمسنه‌لرنك یولینه کوندرگل.)

صراط مستقیم حقنده ایرشدرگان یولدر. بو آیتده صراط
مستقیمنی بو یولده بولغانلرغه اضافه قیلوب — منعم علیهم‌لرنك یولی
ایکانن بلدرب - بیان ایدلمشدر. بو روشده بیان (فبهدیهم اقتده)
آیتی اسلوبنچه بولادر.

سورهٔ فاتحه، قرآنك باشقه اورنلرنده تفصیل قیلنغان جمله
مسائلنك حتی قصص واخبارلرنكده اجمالی، دیگان ایدك. اخبار
قسمینك اجمالی بو آیتده مندرجدر.

مفسرلرنك بعضلری: منعم علیهم مسلمانلر، مغضوب علیهم یهودیلر،
ضالین نصرانیلر دیه تفسیر اینکانلر. لکن حضرت علی سوزنچه
سورهٔ فاتحه اوّل اینگان سوره بولدقندن، هر حالده سوره‌لرنك
اوّللرندن بولووندہ خلاف بولمادقندن، بو روشده تفسیر موافق
بولوب یتماسه کرك. چونکه وحی باشلانغان زمانلرده اسلامغه
کلمش کمسنه‌لر رسول الله‌نك برنچی امتلری برنچی مسلمانلر
بولدقندن، بو آیتده ذکر ایتلگان منعم علیهم‌لر بونلردن اوّلگی هدایت

انعام قیلنغان کمسنه‌لر بو لووی ظاهردر. بو کمسنه‌لر (فبهدیهم اقتده) آیتنده مراد بولغان کیچمش امتلردن پیغمبرلر، صدیقلر، شهیدلر وعموما صالحلردر.

بو آیتده اوچ تورلی طائفه‌نی اجمالا ذکر ایتو، قرآننك باشقه اورنلرنده تفصیل ایتلگان احوال امم‌گه نظرلرنی یونالدرو بولادر. قرآن کریمنك تقریبا دورتدن اوچ الوشی قصص واخبار بولوب، بو قصه‌لرنی ایرادن مقصوده کیلوب کیچمش امتلرنك حاللرنده — ایمان وکفر، سعادت‌وشقاوتلرنده- نظروتفکر، تدبر واعتبار قیلورغه ارشاد ایکانلگی قرآنده آچق بیان ایدلمش. بو ایسه ایك اثرلی تعلیم، سعادت یولینه برنچی رهبر بولادر. چونکه انسانلك هدایتی ایچون وقایع ومثاللر قدر اثرلی نرسه یوقدر. ولهذا قرآنده بو قصه‌لرنی ایراد صوگنده هر برنده عبرتلر بولغانینه تنبیه ایدوب تفکر تدبر قیلورغه امر وتوصیه‌لر ایدلمش. ایمدی قرآن حکیمنك بو امرلرینه امتثال قیلوب کیچمش امتلرنك حاللرنده - علم ونادانلق، قوت وضعیفلك، عزت وخوارلق وبوکا باشقه حاللرینك سببلرنده نظر ودقت ایدلسه بو نظرلرنك کوکللرگه الوغ اثرلری بولوب بونك سببلی اوتکان امتلرنك یخشیلرینه ایاررگه، آنلرنك سعادت وحیات طیبه‌لرینه سبب بولغان نرسه‌لرنی حاصل قیلورغه، کوکللرده شوق وداعیه قوزغالوب، سعی وعملگه اقدام قیلنور، اوتکانده‌گی یاوز امتلرنك شقاوت هلاکتلرینه سبب بولغان نرسه‌لرنی آکلاب آندن اجتناب ایدلور — ساقلانیلور.

عقللی کمسنه‌گه قصص واخبار قسمینی اویلاب قاراسه تاریخنك ایك فائده‌لی ثمره‌لی مبارك وشریف علم ایکانلگی کون کبی ظاهر بولوب، کتابلری قرآن بولغان دین علماسندن کوبسینك دین اسمندن تاریخغه عداوتلرینی، تاریخنك حاجتی فائده‌سی یوق

ديگانلرينى ايشتكانده تمام حيرتكه قالور. نيجك حيران بولماسون احوال اممنى نظر و معرفت، دينى وظيفه لرنك ايكى مهملرندن بولغانلغن قرآن بيان قيلوب تورادر. (ويستعجلونك بالسيئة قبل الحسنة وقد خلت من قبلهم المثلات)

بو اورنده «اوتكان امتلرنك يولينه ايارركه الله تعالى بزكه امر ايدرمى، بزده‌گى احكام وتعليمات آنلرده‌بولغانمى، بزنك شريعتمز آنلرنكندن كاملرهك، والى القيامه باقى بولغان شريعت دگلمى؟ ديگان سؤال باردر.

بو سؤالنك جوابينى‌ده قرآن كريم بيان ايده‌در: جمله امتلرنك دينلرى بر بولغانيني، دينلرنك يالغوز فروعلرنده خلاف بولوب اصللرى بر ايكانينى قرآن آچق سويليدر. (قل يا اهل الكتاب تعالوا الى كلمة سواء بيننا وبينكم) (انا اوحينا اليك كما اوحينا الى نوح والنبيين من بعده) الاية. بس دينلرنك جمله‌سينك اصولى: الله‌تعالى‌غه، پيغمبرلرگه، حساب وجزا كونى بولغان يوم آخرتكه اعتقاد، يمان عملردن طيولو، يخشى عملرگه كونيلو، كوركام اخلاق برله خلقلانو بولادر. بو اصللرنى جمله پيغمبرلر امتلرينه تبليغ ايتمشلردر.

هر بر دينده قواعد كليه‌سى اجمالا بو شيلردن عبارت بولغان احكامنك تفاصيلى شريعتمزده بيان ايدلمشدر.

اوتكانده‌گى امتلرنك احوالينه نظر، آنلرنك نيندى اصللرغه يابشوب سعادتكه ايرشدكلرينى فكر واعتبار قيلورغه قرآنك امر وتوصيه‌سينى ايتوب اوتدك. قرآن كريمنك تعليماتنده‌گى مسلكى: مدلولنى دليل، مسببنى سبب برله برگه بلدرودر. بو توغريده‌غى امرلرده دليلنى متضمن بولوب — دليللرنى اچينه آلوب —: خير وسعادت: احوال امده نظر ودقت ايدوب سعادتلى امتلرنك يولينه ايارووده؛ ديمك بولادر.

آیتنك بیانچه امثلر اوچ تورلی طائفه‌در - منعم علیهم، مغضوب علیهم، ضالین.

منعم علیهم، هدایت انعام ایدلگان طائفه. بونلر اعتقاد وعملرنده حق یولده بولوب، بو یولدن چیتکه چقماغان کمسنه‌لردر.

مغضوب علیهم، الله‌نك غضبی ایرشکان طائفه. بونلر الله‌نك دینی وشریعتی ایرشوبده قبول ایتمگان، حق یولنی کوروبده یولغه کرمگان کمسنه‌لردر. بونلرغه الله‌نك غضبی: عقوبتی انتقامی بولادر.

ضالون یولدن یازغان طائفه. شریعت ایرشمگان، یاخود ایرشوبده حقنی آڭلاب یتارلك حالده بولماغان کمسنه‌لردر «مغضوب علیهم»ده یولدن یازغان بولالر. لکن حقنی بلوبده یولدن یازو برله حقنی بلمیچه یولدن یازو آراسنده آیورما زوردر. ضالون-یولدن یازغانلر دورت تورلی بولالر. برسی یوقاریده ذکر ایدلدی. بو کبیلرنی الله تعالی‌نك عفو قیلماقی امیدلیدر. هدایتکه ایرشکانلر برله بر درجه‌ده بولمایاچقلریده ظاهردر.

۲) شریعت ودعوت ایرشوب، دلیللرنده بار طاقتلری برله نظر قیلوبده حقغه ایرشه آلماغان، همیشه حقنی طلبده بولغانلر. بونلر حقنده اشاعره‌نك بعضلری: الله تعالی‌نك رحمتینه ایرشمکلری امیدلی دیگانلر. شیخ اشعریدن‌ده بو سوز نقل ایدلگان. جمهور علما: عقللرن استعمال ایتمای دلیللرده نظر قیلمای محض عناد برله حقغه انکار قیلوچیلرغه قاراغانده. بونلرنك موأخذه قیلنولری یڭل بولور دیمشلر.

۳) دیننی تصدیق ایدوبده دلیللرنده درست نظر قیلماغان اصللرینی درست بلمگان کمسنه‌لر بولالر. بونلر اعتقادمسئله‌لرنده دین یولندن چققان هوالرینه ایارگان کمسنه‌لردر. هر دینده‌گی مبتدعلر اشبو طائفه‌لر بولادر. دین اسلامده‌گی مبتدعلرده، خالص کتاب سنت بیان

اینکان سلف صالح یولندن چغوب، نفس هوالرینه ایاروب آیت وحدیثلرنی هوالرینه موافق تاویل ایدوب تورلی فرقه‌لرگه بولینگان اعتقادده یولدن یازغان کمسنه‌لر بولالر. بونلرنك اعتقاددەگی ضلالتلرن بر بر بیان قیلورغه کرشلسه سوز اوزایور، جلد جلد کتابلر یازارغه کرك بولور.

٤) عبادت وعملده شریعت یولندن یازغان کمسنه‌لر. مثلا نماز روزه کبی عبادتلرنی درستیچه بلمیچه، یالغش فکرلری برله تأویل قیلوچیلر، عمل ومعاملاتده تورلیچه حیله‌لر یاساوچیلردر. مثلازکات بیرماس ایچون یل تولغانچی مالنی بره‌وگه تملیك قیلوب، یل اوتو برله کیری قایتاروب آلوکبی حیله‌لر قیلوچیلر بوکبی محتاللر- حیله‌چیلر- بو حیله‌لری برله زکات فرضندن قوطلدق، أللەنك غضبندن نجات بولدق دیب طمع ایده‌لر. بو عملری برله دیننك ایك مهم بولغان رکنلرندن بر رکنینی یقدقلرندن، الله بر عملنی فرض قیلو بده بونك یانینه بو فرضنی بتررای بر حیله‌نی مشروع قیلمش دیگان کبی زعملری برله اللەغه زور افترا قیلولرندن غافللردر.

اشبو اوچ تورلی ضلالتنك اثرلری نتیجه‌لری امتلرده ظاهر بولادر. بو روشده بولغانلرنك ادراك قوه‌لری ضعیفلانه، اخلاقلری بوزولا، الله تعالی طرفندن جزا بولاره‌ق تورلی محنت وبلالرگه دوچار بولالر. شونك ایچوندە الله تعالی اوتکانده‌گی امتلردن دینلرنده ثابت بولوب اللەنك امرینه خلافلق قیلماغانلرنك سعادت وراحت اوزره حیات طیبه‌ده کیچدکلرینی فکرلاب آنلر یولنچه بولورغه، بو امتلردن اللەنك امرینه خلافلق ایتکانلرنك غضب الهی‌گه دوچار بولوب هلاك بولدقلرینی اویلاب آنلر یولندن ساقلانورغه بیورمشدر.

ایمدی بزگه اوزمزنك هدایتده یاخود ضلالتده‌می ایکانمزنی بلور ایچون اعتقادوعمل لرمزنی کتاب سنت برله موازنه - اولچه‌مك-

تیوش بولور. مگر بو موازنه ده کتاب سنت نی اصل قیلورغه لازمدر. شول صورتده گنه اوزمزنی تانی آلورمز. اگر بالعکس اعتقادمزنی اصل قیلوب کتاب سنت نی تورلی تأویل وتحریف لر برله اعتقادمزغه تطبیق ایدرگه کرشسالك، بو صورتده حقنی تابا آلمای ضلالتده قالورمز، کم ایکانمزنی بله آلمابز. نتاکه مبتدعه لرده بدعتلرن اصل قیلوب ضلالتده قالغانلر ایدی [*]

مفتی حضرتلرینك سورهٔ فاتحه تفسیرندن انتخابا — چوبلاب — ترجمه بو اورنده تمام بولدی.

محمد نجیب تونتاری.

٥٣) خیرُ المسلمین مَن سَلم المسلمون مِن لسانه ویده.

حدیث صحیح اخرجه مسلم

ترجمه: مسلمانلرنك یخشیسی آنك تلندن وقولندن مسلمانلر سلامت بولغان کشیدر.

ینه بخاری ومسلم روایتلرنده المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده والمؤمن من أمنه الناس علی دمائهم وأموالهم.

ترجمه‌سی: چن مسلمان: تلندن وقولندن مسلمانلر سلامت بولغان کشی، وچن مؤمن: خلق، قانلری ومالللری توغریسنده آندن طنچ بولغان کشیدر. بو خصوصده ینه کوب روایتلر کیلگان.

ایضاح وشرح: اسلام لفظی سلامت وطنچلق معناسنده اولان «سلم»دن آلنغان سوزدر «اسلام» سوزی سلامتلکگه وطنچلقغه کرو، وشول یولنی اختیار ایتو، وهر کمگه شول روش برله معامله قیلو معنالرینی بلدره‌در.

---

[*] مرجانی‌نك ده بو کبی بر وصیتی برق‌الومیض اخیرنده باردر. م.

«ایمان» سوزی ده شولای، طنچلق معناسنده اولان «امن» سوزندن آلنمه سوزدر. ایمان سبیلی کشی اوزینی وهم غیرینی طنچلاندره جانینی، مالینی، ساقلای، بو ایمان عهدی سبیلی هیچ کم آگا قاغوله آلمای. بر قایو بنده پیغمبر اوگرتکان روش ایله الله‌غه ایمان کلتروب اسلامغه کرسه، ایمان واسلام عهدینی بیرسه، جن کوکل ایله ایمان واسلام یولینی و آنك حکمینی اوزینه یوکلاسه اوزینی دنیاده باشقه مسلمانلغی مسلمان‌نك جنایتندن وزیاندن ساقلای، هیچ قایو مسلمان مسلمانلغی ومذکور عهدی بوینچه آگا - جانی ومالی وعرضی سارتین - قاغوله آلمای اکر قاغولسه اوزینك عهدینی بوزغان، واسلامینی کیموتکان بولا.[١] آخرتده الله‌نك اوز وعده‌سینه بناء قهرندن وعذابندن

---

[١] هر قایو مسلمان‌نك ایکنچی بر مسلمانغه زیان کلتورمکی. آنك مالیه وجانیه‌وآبرویینه‌تو قونماقی ایمانی واسلامی سبیلی بولغان عهدینه خلاف بولدقندن درست بولمیدر. عهدنی ساقلاو هر کمنك الوغ وظیفه‌سیدر. عهدینی بوزغان کمسنه ایجون دنیاده‌ده آخرتده‌ده امن وامان یوقدر.

هر قایو دین‌نك حکمی‌ده اشبودر. هر قایو دین اوزیکنه باشقه تورلی عهد آرتدرمایچه‌اوق دینداشلری آراسنده اشبو حکمنی بیره. وبشول عهدنی یوکلیدر. مسلمانلر برله باشقه قوم آراسنده‌غی أمن وأمان آیورم عهد وتأمین اقتضاسله‌در. مثلا اسلام مملکتنده بر مسلمان حاکم بر اجنبی کمسنه طنچلق وامان عهدینی وآنی ساقلاو سوزینی ووعده‌سینی بیرسه‌شول عهدنده تورمق وسوزینی یرینه یتکورمك فرض بولا، اول اجنبی کمسنه بر باق برله‌ده قاغولمق وقاغولدرمق درست بولمای حتی دینداشی بولغان مسلماندن آرتوغراق آنی ساقلامق تیوش بولا.

اوشانداق بر مسلمان. اجنبی دین اهل بولغان دولت وحکومت حمایه‌سنده بولسه (مسلمان، حکومتکه اطاعت ایدرکه وصداقت اوزره بولورغه عهد ایتکان، حکومتده آنی ساقلارغه سوز وعهد بیرکان بولسه) اول مسلمانلنك مذکور دولت وحکومتکه اطاعت ایتمکی وصداقت اوزره بولوب - مخالف دین واعتقاد بولمغان اورنلرده - اول دولتکه همه قانونلرینی رعایه ایتمکی وآنی ساقلاماقی لازم بولادر. اگر بر کمسنه حکومت متبوعه‌سینه خیانت ایتسه وآنك قانونینی بوزسه، یاکه شول حکومت عهد وحمایه‌سنده بولغان وطنداشلرینه‌خیانت ایتسه اوزینك عهدینی بوزغان، اوز حقنده‌غی امن وامانی بتورکان، اوزینك اسلام دینینه جنایت قیلغان بولا. وبالجمله هر بر مسلمانغه کرك کم برله بولغان بولسون - عهدینی ساقلاو دیانتنچه بورچی واسلامنچه وظیفه‌سیدر. باری آیورمه ایك مسلمان آراسنده‌غی عهدی ایمان واسلام ایچنده‌کی ضمنی عهددر. مسلمان برله حکومت یاکه رعیه‌دن خرستیان یاکه یهودی برله ایکی آراده‌غی عهد، صریح عهددر. عهد صریح عهد ضمنی‌دن البته قوتلیره‌ك وساقلارغه تیوشلیره کلدر.

ع. ب.

ساقلای، مگگو لك رحمتكه وراحتكه ایرشه .

خلاصه مسلمان بو لغان، اسلام دینینی قبول ایتوب اوزینی شول دینگه تابشرغان بنده گه تیو شلیدر کم هیچ کمگه تیلی و قولی ایله زیان کلتو رماسین، مسلمانلر و بشقه لر هر یاق بر له آنك زیانندن خلاص بولسونلر . کوگللرینی طنچلاندرسینلر . اگر بو روشلی بولمسه اول کمسنه چن مسلمان بولماس، آنك ایمان واسلامی درست بو لماس. پیغمبر صلی الله علیه و سلم نك مبارك سوزلرندن آگلانغان قسقه چه معنا اشبودر. مسلمانلرنك چن مسلمان بولمقلری و اخلاقی تربیه لرینی یتوشدرو ب حقیقی انسان بو لمقلری ایچون جوامع الکلم دن بو لغان اشبو حدیث شریف یتارلك موعظه، هر و قتده دستور العمل توتارلق الوغ حکمتدر.

مسلمان هیچ قایو اعضاسی بر له ده کشیگه زیان کلترماسکه تیوش. جمیع اعضاسینی خیانتدن ساقلارغه تیوش.

بو حدیثده تیل بر له قولنی خاصلاب ذکر ایتمك غالباجان مالغه خیانت و جنایت قول بر له، عرض (آبروی) غه جنایت تل بر له بو لغان ایچوندر .

ایندی همه مسلمان اشبو حدیث شریف قاعده سینی ساقلاسین، و بو الوغ حکمتنك قدرینی بلوب آنك بو ینچه اوزینی تربیه ایتسن ایدی. بر مسلمانني غیبت ایتمك، قرنداشینك ایتینی آشاب لذت تابمق، براگو نك خطا و عیبی بو لسه ده آنی میدانغه چیقارمق، بر اول مسلمانغه غنه جبر و زیان دگل بلکه عمومی اسلام عالمینه جنایت، و عمومی بازارده بر فسق فاش ایتو و بر قباحتنی ساتودر.

مونك علاوه سینه، سویلنگان سوز — غالبا بازار غیبتلری کبی — بهتان و افترا بو لا فالسه نی قدر قباحت ونی قدر جنایت واسلام دینینه نی قدر خیانتدر. رسول الله صلی الله علیه وسلم نك مبارك سوزینه و مقدس تعلیمینه نی قدر خلافدر. معاذالله. قول جنایتی

اوشانداق بيك بيوك جنايتدر. قول جنايتى الكلرده كشينى اورماق،
ومالينى تالاماق وسائر روشلر بر له بولغان. حاضرده‌ده شول روشلى
جنايتلر اوستينه مطبوعات ميدان آلدقدن صوڭ قولنڭ قلم قورالى
بر له جنايتى بيك الوغدر. قلم انسان ايچون بيوك نعمت وشرافتلى
دولتدر. لكن قدرينى بلوب آنى عقل تصرفينه ويرملى‌در. عقل
تصرفينه‌ويرىلوب علم وشريعت و فقنچه استعمال ايدلسه‌دين احياسى،
ملت اصلاحى، اخلاق تهذيبى و اقتصادى ترقى ايچون چيقسز الوغ
خدمتلر ايده‌چكدر. علم ودين بر له تربيه‌لنمش الكڭى عالملر
ومحررلر مطبوعات ظهورندن الك نى قدر گوزل اشلر وچيقسز
عالى خدمتلر ايتكانلر، مطبوعات ظهورندن صوڭ آنڭ يوز مڭ
الوشى خدمتلر شول مبارك قلمدن توغوب ميدانغه چيقادر. لكن
قلمنى عقل تصرفينه ويرلماسه، يالغوز هوا وهوس، تعصب، حسد
وعداوت كبى اخلاق فاسده نفوذلرى آستونده سوء استعمال ايدلسه
ول مبارك قلم، منحوس قلمگه ايلانه، فائده‌سى مأمول ايكان ضرر
توغدره، صاحبينڭ باشينه مادى ومعنوى بلاكلتوره، حتى ملتنڭ عمومى
واجتماعى اشلرنده كوب زيانلر توغدره. بزنڭ كوچك‌كنه قزان
مطبوعاتى، حريت آلغاندن بيرو قلم آرقيلى بايتاق دينى واجتماعى
واخلاقى فائده‌لر ويخشى يخشى فكرلر نشر ايدلدى، ملتكه بايتاق
تنبيهات فكريه توغدى ياكه اوسدى وكوبايدى. شونڭ برابرنده،
بايتاق قلملر سوء استعمال‌ده ايدلديلر، شخصى غرضلر، اورنسز
غرضغه توفنولر، گناهسز يوز صولارى توگولر وبوزوق حتى
آغولى فكرلر تاراتوده‌ده كوب قلملر استعمال ايديلديلر. هنوزده
بو لغالاب تورا، قلم كبى نعمة آلهيه برابرنده ناشكرلك دوام ايتمكده‌در.

عباد الله‌نى امة‌محمديه‌نى توزالوگه، كلام‌الله‌نى درست اوقوغه،
اساس اسلام، وسير نبى، ومحاسن رسول، وتحسين كتابت كبى

وظایف اسلامیه‌نی اصلاح وتکمیل‌گه دعوت قارشو سینه چیقوب حمق‌و بلادتدن ناشی، یاکه کینه وعداوتدن صادر حرکات فاسده وتشبثات مفسده‌ده بولنوب عارضی اشلرنی وخارجی فتنه‌لرنی بهانه ایتوب سعادتلو قلمنی نی‌قدر بختسز ایتدیلر، عقل وشرع دائره‌لرندن خارج میدانلرده آت چابدردیلر، مسلمانلرنك ایمان وکفرلری بابلرنده، تفتیش ومحاکمه‌گه قدر یازدیلار. کذلك مونك قارشو طرفنده نی قدر اولچاوسز مقابله‌لر، کرکندن طشی مدافعه‌لر، مکارم اخلاقغه منافی مخاصمه‌لر قیلندی.

بونلردن ماعدا نی قدر ملالر، محراب صاحبی املر — دین پوستنده اولتورغان ذاتلر — عامة تحقیر ایدلدی وایدله. نی قدر ایشانلر [طریقت وصلاح اهللری کتاب وسنت‌گه ایك اهمیتله تشبث ایتکوچی حضرتلر] استهزا واستخفاف ایدلدی، تورلی بهتانلر ایله قارالاندی.

والحال درست منطقچه وسلامت عقلچه بر طائفه‌نك ایچنده بولغان بعض نااهللر، وبعض ناقصلر، وبعض مقصرلر سببلی بتون طائفه عیبلنمای، آندای قصورلیلر سببلی اصل مسلك قصورلی سانالمای‌در ایدی. موندای‌خفت وعجله‌لر همه‌سی قلمنك سوءاستعمالی، مسلمانلقغه صیغماز آفتلردر. بر مسلك ومذهبنك اصولندن وغایه‌سندن تمامیله واقف بولمای تورروب آنی انتقادکه کرشمك، قلمنی یورتوب بولا دیو دلیل وبرهانسز هجوملر قیلمق، مسلمانلرنك ایك عالی قسمینه، ایك عالی غایه‌لی کروهینه البته بیوك قلم جنایتیدر.

خصوصا موندای سوء استعمالللر بعضا اصلاح منسوبلرندن صادر بولمقله کوب ماده‌لرده ردالفعل قیلا، عکسی نتیجه بیره‌در. خلاصه: مسلمان ایکنچی بر مسلمانني قلمی برله‌ده اورنسز رنجیتماسکه وآکا زیان کلتورمسکه تیوشلیدر.

بناء علیه حدیث شریفده‌گی «ویده» کلمه‌سینی، بو زمانه حالینه کوره «وقامه» دیه تفسیر ایدلسه‌ده طبش بولمای ایکان.

ملا عالمجان الباروی.

قضا و قدر مسئله‌سی

باشی ۱۸ نجی شانده

قضا و قدرگه درستنجه اعتقاد ایدوجی جرأتلی اقداملی - یوره‌کلی اشلکلی - بولور. بو اعتقاد، کشینی بولدقسزلق قورقاچلق کبی نجار صفتلردن پاکلاب، شجاعتلی - بهادر طبیعتلی - ثباتلی صبرلی آغر حاللرده توزملی قیلور. بو اعتقاد، همت یومارلق کبی خورکام خلقلرغه‌سبب بولور. بو اعتقاددەغی کشی، اوزینه نیقدر عزیز بولغان نرسه‌لرن حتی جانندە حقلق یولندە فدا قیلورغه حاضر طورر.

اجل چیکلنگان، رزق تقدیر ایدلگان، هر اش الله‌نك تحت قدرتنده استدکنجه تصرف فیلادر دیب اعتقاد ایدوجی حقلقنی مدافعه‌ده اولومدن، مالینی خیرات یولینه صرف ایتوده فقیرلکدن البته قورقمیدر،

اشبو صاف اعتقاد اوزره بولغان اوّلگی مسلمانلرنی الله تعالی قرآنده مدح ایدوب، بو عقیده‌نك فضیلتلرینی اشبو آیتده بیان قیله‌در: «الذین قال لهم الناس ان الناس قد جمعوا لكم فاخشوهم فزادهم ایمانا وقالوا حسبنا الله ونعم الوكیل فانقلبوا بنعمة من الله وفضل لم یمسسهم سوء واتبعوا رضوان الله والله ذو فضل عظیم» شونجالاین مؤمنلر، که آنلرغه بعض کشیلر ایتدیلر: ابو سفیان فرقه‌سی سزنك برله صوغشرغه ینه‌دن جیولوب حاضرلندیلر، آنلردن قورقکز دیدیلر سوز آنلرنك ایمانلرنکنه قوتله‌دی - قورقمادیلر - الله بزلرگه کافی، ایك خیرلی وکیلمز دیدیلرده - مشرکلرگه قارشی صوغشرغه چغب - هیچ

تصحیح : ۶۳۳ نچی صحیفه ۳ نچی سطرنك اخیرنده « دیگل »
سوزی تشوب قالغان. شول سوزنی قلم برله
یازوب درستلمك نیوش.

بیان حال و اعتذار

العذر عند کرام الناس مقبول

اشبو یکرمنچی عدد برله مجله‌نك یللق سانی نقصان اوزره تمام بولدی. هر نه قدر، اوتکان یللر دغیچه یکرمی دورت سان چغارر غه نیت ایدلگان بولسه‌ده، اداره‌دگی غیر قصدی بولغان قصورلر سببلی بو نصابقه طولترو ممکن بولمادی. محترم مشتریلرمز، معذوریت سببلی بولغان بو قصورمزنی عفو ایدوب، مجله‌گه التفاتلرنده دوام ایدرلر. اشبو ۱۳۳۳ نچی یل مجله‌نك ۵ نچی سنهٔ دوامیه‌سنده، تحریر خدمتینه ینه برنیچه محررلر تعیین ایدلگان‌سببلی، مجله، وقتنده منتظم چغه باروونی، مندرجاتیده تورلی موضوعلرده مهمرهك بولووی امیدلیدر. الله تعالی موفق قیلغای ایدی. انه خیر موفق ومعین.

«اداره»

ЖУРНАЛЪ „ДИНЬ ВА АДАБЪ“, №-20

4-й годъ изданія

قرانده ۱۵ کونده‌بر چقا تورغان دینی، ادبی، علمی

مالکیر و ادب

مجله‌سینه ۱۳۳۳ سنه ایچون مشتری دفتری آچق.

آبونه‌سی اؤلگیچه بر یللق ۳ صوم

یارم یللق ۱ „ ۵۰ تین.

نسخه‌سی — ۱۵ تین

مجله‌نك اداره خانه‌سی قران‌ده «ملت» مطبعه‌سی یورطنده بولوب

آدریس: КАЗАНЬ, РЕДАКЦІЯ „ДИНЬ ВА АДАБЪ“,
ПРИ ТИПОГР. „МИЛЛЯТЪ“

یاایسه توغری «ملت» کتبخانه‌سینه مراجعت ایدلسه‌ده جائز.

آدریس: КАЗАНЬ „МИЛЛЯТЪ“

ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФІЯ «МИЛЛЯТЪ« КАЗАНЬ 1914 Г.